

ADATOK A SZENT ANNA-ÉS MOHOS TÓ FAUNÁJÁNAK
ISMERETÉHEZ.

(II. Tábla)

Dr. Daday Jenő egy. magántanártól.

Gyakran megtörténik még mai nap is, hogy sokan azzal a kérdéssel ostromolják a zoologist, hogy: „ugyan mondja meg kérem, mi haszon van abból, ha ön összefogdossa azt a sok mindenféle bogarat?“ És látszólag a kérdezőnek igaza is van, mert bizony a természetrajzzal foglalkozók közül egyedül a zoologus foglalkozik oly kérdések megoldásával, melyek anyagi hasznot nem igen nyújtanak s az ő tárgya az, mely iránt még mai nap legkisebb a közérdeklődés s csupán olyankor részesül némi figyelemben, mikor egyik vagy másik állatfaj túlságos felszaporodás folytán tetemesebb károkat okoz egyik-másik gazdasági czikkben. De ha anyagi hasznot nem is nyújt működése, azért idejét a bogarak összefogdosásával nem fecsérelte el hasztalanul, mert hiszen azáltal, hogy egy helység vagy nagyobb terület állatalakjait összegyűjtötte, anyagot, adatokat szolgáltatott egy nagy épület felépítéséhez, melyet „Magyarország faunájá“-nak fognak majd nevezni s mely csak is lassan összehordott kövekből — egyes vidékek faunájának vagy egyes állat-csoportok monographiájának összeállításából — épülhet fel szilárd alapon. És erre szükség van, mert csak ennek alapján lehet meghatározni azt, hogy hazánk állat-világa mily viszonyban áll a környező országok állatvilágával; van-e hazánknak sok oly állat alakja, mely csupán egyes, kevés ország területén él még s van-e sok olyan, mely csupán hazánk földjén él s annak jellemző alakja, szóval ez ad felvilágosítást arról, hogy hazánk milyen helyet foglal el zoogeographiai szempontból a többi országokkal, fauna területekkel szemben.

Erdélyrészünket illetőleg e tekintetben a „Siebenbürg. Verein für naturwissenschaften“, az „Erdélyi muzeum-egylet“ s most újab-

ban az „Orvos-természettudományi társulat“ munkásai méltatták figyelemre; de azt hiszem nem végzek felesleges munkát az által, hogy jelen közleményemet az irodalomnak adom át, mert talán ez is képezhet egy kis követ a jelzett nagy épület felépítéséhez s ezen okból veszek magamnak bátorságot felsorolni gyűjtésem teljes eredményét.

Kirándulásomat, melynek eredményét jelen alkalommal ismertetni van szerencsém, 1882. évi július hó 6-tól 11-ig bezárólag végeztem Dr. Schaarschmidt Gyula kolozsvári egyetemi növény-tani tanársegéd ural, kinek társaságában két ízben, azaz július 7-én és 9-én látogattam meg a Szent-Anna- és Mohos tavat s annak környékét.

Mielőtt azonban gyűjtésem eredményét részletezném, kedves kötelességemnek tartom köszönetemet nyilvánítani úgy Bárány Ádám úrnak, valamint a Tusnád-fürdői igazgatóságnak irányunkban tanúsított szivességökért.

* * *

A gyűjtött állatok névjegyzéke.

A gyűjtött állat-fajokat az állattan jelenlegi rendszertanának sorrendje szerint sorolom fel, az alsóbb rendtől indulva ki. A névjegyzékben egyes olyan fajok is vannak, melyeket a helyszínén, illetőleg Tusnádon határoztam meg, különösen a csupán mikroskoppal láthatók, egy részöket azonban Kolozsvárt határoztam meg, különösen azokat, melyek szárított állapotban vagy borszeszben megtarthatók voltak.

Állatkör. Protozoa-Véglények.

Osztály. Sarkodina-Ősállományuk.

Genus. *Diffugia*, Leclerc.

Diffugia globulosa, Dujardin.

Diffugia pyriformis, Perty.

Diffugia urceolata, Carter.

Diffugia acuminata, Ehrenberg.

Genus. *Nebela*, Leidy.

Nebela collaris, Ehrb.

- Genus. *Hyalosphaenia*, Stein.
Hyalosphaenia elegans, Leidy.
Hyalosphaenia papilio, Leidy.
- Genus. *Heleopera*, Leidy.
Heleopera picta, Leidy.
- Genus. *Arcella*, Ehrenberg.
Arcella vulgaris, Ehrb.
- Genus. *Centropyxis*, Stein.
Centropyxis aculeata, EhbG.
- Genus. *Euglypha*, Dujardin.
Euglypha alveolata, Duj.
Euglypha ciliata, Ehrb.
- Genus. *Assulina*, Ehrb.
Assulina Seminulum, EhbG.
- Genus. *Trinema*, Duj.
Trinema Enchelys, Ehrb.
- Genus. *Actinophrys*, Ehrb.
Actinophrys Sol. Ehrb.

Oszt. **Infusoria-Ázalékállatkák.**

Rend. **Flagellata-Ostoros ázalék állatkák.**

- Genus. *Euglena*, Ehrb.
Euglena viridis, Ehrb.

Rend. **Cilioflagellata = Ostoros-csillószőrösázalékállatkák.**

- Genus. *Peridinium*, Ehrb.
Peridinium tabulatum, Ehrb.

Rend. **Ciliata = Csillószőrösázalékállatkák.**

- Genus. *Stylonichia*, Ehrb.
Stylonichia mytilus, Ehrb.

Az itt felsorolt 13 Genus 18 fájának egyrésze, nevezetesen az ázalékállatkák a Mohos tó és közelében fekvő kisebb tócsák vizéből való, míg a Sarkodinák egyik tekintélyesebb része a nevezett tó területén diszlő *Sphagnum* és *Drosera* gyökerei között él s melyeknek meghatározását Dr. Entz Géza kolozsvári egyet. tanár urnak köszönhetem. De a felsoroltak között néhány olyan is van, melynek csupán vázát láthattam a hozott, borszeszben tartott anyagban.

Allatkör. **Vermes** = Férgek.

Oszt. **Rotatoria** = Kerekesférgek

Csal. **Philodinaea**, Ehrb.

Genus. **Rotifer**, Ehrb.

Rotifer vulgaris, Ehrb.

Genus. **Philodina**, Ehrb.

Philodina erythrophthalma, Ehrb.

Philodina roseola, Ehrb.

Philodina megalotrocha, Ehrb.

Csal. **Scaridina**, Carus-Gerst.

Genus. **Scaridium**, Ehrb.

Scaridium longicaudum, Ehrb.

Genus. **Dinocharis**, Ehrb.

Dinocharis Pocillum, Ehrb.

Csal. **Hydatinaea**, Carus-Gerst.

Genus. **Hydatina**, Ehrb.

Hydatina senta, Ehrb.

Genus. **Notommata**, Ehrb.

Notommata tuba, Ehrb.

Genus. **Diglena**, Ehrb.

Diglena catellina, Ehrb.

Diglena lacustris, Ehrb.

Csal. **Brachionea**, Carus-Gerst.

Genus. **Euchlanis**, Ehrb.

Euchlanis dilatata, Ehrb.

Genus. **Lepadella**, Ehrb.

Lepadella ovalis, Ehrb.

Genus. **Colurus**, Ehrb.

Colurus uncinatus, Ehrb.

Colurus bicuspidatus, Ehrb.

Genus. **Brachionus**, Ehrb.

Brachionus urceolaris, Ehrb.

Brachionus Bakeri, Ehrb.

Brachionus militaris, Ehrb.

A Mohos tó és környékének vizeiből meritett anyagban ta-

láltam e fajokat, még pedig valamennyit meglehetősen nagy számban. Összesen 11 genusból 17 faj.

Állatkör. **Arthropoda** = **Izeltlábuak.**

Az alább felsorolandó állatfajok közül azokat, a melyek irodalmunkban ez ideig még ismertetve nincsenek, szükségesnek láttam kissé részletesebben leírni, nemkülönben a reájok vonatkozó irodalmi adatokat összegyűjteni.

Oszt. **Crustacea** = **Héjasok.**

Rend. **Copepoda** = **Evezőlábuak.**

Csal. **Cyclopidae.**

Genus. **Cyclops**, Müller O. Fr.

a) *Tizenhét tapogatóziük.*

Cyclops viridis, Fisch.

b) *Tizenegy tapogatóziük.*

Cyclops pygmaeus, Rehberg.

c) *Tíz tapogatóziük.*

Cyclops phaleratus, Koch.

Mindhárom faj a Mohos tóban és környékén fekvő pocsolyákban igen gyakori alak. A reájok vonatkozó irodalmat illetőleg utalok egy korábbi dolgozatomra, melyben Kolozsvár és környéke Crustacea-faunájának ismertetését nyújtom.

Rend. **Ostracoda** = **Kagylósrákok.**

Genus. **Cypris**, Müller O. Fr.

Cypris pubera, Müller O. Fr.

Cypris ornata, Müller O. Fr.

Cypris ovum, Jurine.

Az előbbiek társaságában találtam, bár nem nagy számban, különösen a *Cypris pubera*-fajt, melynek csupán üres vázait gyűjtettem. A *Cypris ornata* különösen a Mohos tavat környező kisebb tócsákban gyakori.

Rend. Phyllopora = Levéllábuak.

Alr. CLADOCERA = ÁGASCAPUAK.

Család. Lynceidae, Baird.

Genus. Chydorus, Baird.

Chydorus sphaericus, Müller O. Fr.

A Szent-Anna és Mohos tavakban gyakori alak más Crustaceák társaságában.

Genus. Pleuroxus, Baird.

Pleuroxus nanus, Baird.

Alonella pygmaea. DADAY, Adatok Kolozsvár és környéke Crustacea-faunájának ismeretéhez, pag. 46. (Orv. term. tud. Értesítő. 1882. évf. különlenyom.)

A Szent-Anna és Mohos tóban egyaránt előfordúl, de nem nagy számban, különösen az elsőben, melyből csupán üres vázait gyűjtöttem.

Pleuroxus excisus, Fischer.

Lynceus excisus. FISCHER, Daphn. und Lync. pag. 428. Tab. III. fig. 11—14.

Alonella excisa. SARS G. O. Om de i Christ. Omegn. iagtt. Clad. pag. 288.

Pleuroxus excisus. SCHOEDLER, Neue Beitr. pag. 49. Tab. II. fig. 38.

Lynceus exiguus. FRIC A., Krustenthier Böhmens, pag. 247. fig. 60.

Alonella excisa. KURZ W., Dodekas neuer Clad. pag. 59.

Pleuroxus excisus. HELLICH., Cladoceren Böhmens, pag. 99. fig. 56.

Teste hosszukó tojásdad, hátulsó felén szembetűnőbben elkeskenyedő. Színe világos barna, szaru sárga, néha pedig egészen átlátszó. Feje mozdulatlan és hegyes orrmányban folytatódik, mely aláfelé szembetűnően ívelt. Fekete festenyfoltja kevéssel közelebb fekszik a valódi szemhez, mint az orrmány végéhez és a szemnél szembetűnően kisebb. Mellső tapogatói rövidek, külső oldalukon közel a végsúcshoz egy nagyobb ívelt tapogatósörtét hordanak. Az evező tapogatók belső ágán négy sörte van s az első ízben még egy kis tüske is. Az ajak függelék nagy, három szögű.

A test váza legmagasabb hosszának közepén, felső szegélye erősen ívelt, hátsó szegélye egyenesen metszett és alsó felében egy-két kis fogacskával diszített. Alsó szegélye mellső részén ívelt, hátsó részén öblözött és egész hosszában finom sörtékkal borított. A váz felülete kis rhombos terecskékkal diszített, melyeknek mindenike finoman sávolyozott.

Utópotrohja szabad vége felé elkeskenyedik és erősen kimetszett. Külső szegélyén 8—10 erős fogacska emelkedik, melyek közül a végső legnagyobb, az utánna következők fokozatosan kisebbednek. A végkarmok íveltek, simák és alapjukon két-két kis mellék károm van.

Hossza: 0.4—0.43 mm. Magossága: 0.26—0.28 mm.

A ritkábban előforduló fajok közé tartozik. Nehány példányát a Mohos tó és környékén fekvő tócsák vizéből gyűjtöttem. Úgy látszik nem igen nagy számban fordul elő.

Pleuroxus tusnadiensis, n. sp.

I. Tábla. 2. 5. ábra.

Rostrum breve, latiusculum. Testa corporis parte superiore arcuata, inferiore paulo sinuata, posteriore angustata, longitudinaliter striata, praeterea arcis longis hexagonalibus ornata, punctulata; margo posteriore inferne incisura una. Antennae primi paris rostro breviores. Cauda (postabdomen) brevis, apice rotundata, parte superiore dentibus parvis ornata, interiore aculeis octa armata, basin seriebus tribus aculeorum parvorum detecta. Ungues apicales curvati, simplices.

Longit. corp. 0.3—0.35 mm. Altit. corp. 0.18—0.2 mm.

Orrmánya rövid, széles. Testének váza felső részén ívelt, alsó részén kissé öblözött, hátsó részén elkeskenyedő, hosszirányban sávolyozott, ezenkívül hatszögű hosszú terecskékkal diszített, pontozott; hátsó szegélye alatt egy bemetszéssel. Mellső tapogatópárja az orrmánynál rövidebb. Potrohja rövid, végén kerekített, felső részén apró fogacskákkal diszített, alsó részén nyolcz tüskével fegyverzett, alapján három sor kis tüskével fedett. Végső karmai íveltek, csupaszok.

Testhossza: 0.3—0.35 mm. Magossága: 0.18—0.2 mm.

Teste kissé hosszukó-tojásdad, hátsó részén némileg elkeskenyedő; csaknem egészen szintelen, átlátszó. Feje mozdulatlan és

ormánya széles, rövid. Fekete festenyfoltja közelebb áll a valódi szemhez, mint az ormány végéhez és egyszersmind sokkal kisebb, mint a szem. A mellső tapogatók rövidek s nem érik el az ormány végét. Mindkét tapogató alsó oldalán közel a végponthoz egy kis hegyes és ívelt tapintósörte emelkedik. A végpontok tapintósörtéi egyenlő hosszúak. A második tapogató pár — vagy az evező csapok — rövidek, mindenik ízőknek külső végsúcán a tollas sörték mellett még egy kis tüske is emelkedik. Ajak függeléke meglehetősen széles és kerekített.

Testének váza legmagasabb mellső felében, felső szegélye ívelt, hátrafelé gyengén aláhajlott. Hátsó vége egyenesen elmetsett s a hasoldalon egy kis fogszerű, kerekített nyúlványban végződik. Alsó szegélye mellfelé erősebben ívelt, közepe táján azonban szembetűnően öblözött és hosszában rövid, egyszerű sörtékkel fedett. A váz felülete hátsó felében hatszögű tereszkékkel díszített, azontúl a tereszkék elenyésznek s helyettök kiemelkedő hosszirányú sávok jelennek meg, melyek mellfelé ívelten az alsó szegély felé futnak s ottan végződnek. Úgy a hatszögű tereszkék, valamint a sávok közötti tér finoman pontozott, de a fej váza egészen sima.

Az utópotroh egyenlő széles, végén kikerekített, rövid. Felső alapján háromsor finom sörtével díszített s a nagy sörték egy bemélyedésből emelkednek. Külső szegélyén nyolcz egyszerű sörte van, melyek közül négy egymáshoz közelebb a végponton foglal helyet, míg a más négy páronként van rendeződve. Belső szegélyén rendetlenül elszórva apró tüskék díszítik. A végső karmok símák, íveltek, alapjukon két nagyobb és két kisebb mellék karom emelkedik.

E faj némileg a *Pleuroxus excisus*, Fischer, és *Pleuroxus nanus*, Baird fajokra emlékeztet. Az elsőhöz igen hasonlít testvázának szerkezete, különösen az által, hogy hatszögű tereszkékkel díszített, de míg amannál a hatszögű tereszkék az egész vázon meg vannak és finoman sávolyozottak, addig ennél a váznak csupán hátsó harmada van borítva a hatszögletű tereszkékkel s azon túl egyszerűen sávolyozott, továbbá az egész váz finoman pontozott. A *Pleuroxus nanus*ra utópotrohjának alakja miatt emlékeztet, de eltér attól azáltal, hogy alapján az említett három sor sörtékével díszített, hátsó részének belső oldalán kis fogacskákkal fegyverzett és végkarmainak alapján két pár mellék karom emelkedik.

A Szent-Anna tóból gyűjtöttem pár példányát. Úgy látszik azonban, hogy nem nagyon gyakori, mert a gyűjtött anyagban csak négy példányt találtam.

Genus. *Alona*, Baird.

Alona guttata, Sars G. O.

Alona guttata. Sars G. O., Om de i Christ. Omegn. iagtt. Cladoc. pag. 287.

Lynceus guttatus. NORMANN and BRADY, Monogr. of the Brit. Entom. pag. 19. Tab. XVIII. fig. 6. Tab. XXI. fig. 10.

Alona guttata. MÜLLER P. E., Danmarks Cladocera, pag. 181. Tab. IV.

Alona parvula. KURZ W., Dodekas neuer Cladoceren. pag. 44. Tab. II. fig. 8.

Alona tuberculata. KURZ W., Id. m. pag. 45. Tab. II. fig. 3.

Alona anglica. HELLICH, Cladoceren Böhmens, pag. 15.

Alona guttata. HELLICH, Die Cladoceren Böhmens, pag. 92. fig. 49. 50.

Alona guttata. LUTZ A., Beobacht. üb. d. Cladoc. d. Umg. v. Leipzig. pag. 39.

Teste kicsiny, rövid, tojásdad, mellfelé elkeskenyedő. Feje mozdulatlan, aláfelé hajlott és rövid, tompa orrmányban folytatódik. A fekete festenyfolt a valódi szemnél jóval kisebb s e között és az orrmány csúcsa között épen középen fekszik. A mellső tapogatók alig érik el az orrmány csúcsát. Az ágadelszapokon hét tollas és két ízű sörte van, de a nyolezadik sörte is ki van fejlődve, csak hogy a többinél sokkal rövidebb. Az ajakfüggelék hosszudad négyszögalakú, kerekített.

A test váza oly magos, mint a minő hosszú; némileg tojásdad alakú és hátulsó szegélyén kerekített. A váz alsó szegélye csaknem egészen egyenes és finom sörtékkal övedzett. A váz külső fölülete hatszögletű vagy rhombos terecskékkal díszített, néha azonban ezek helyett csupán hosszirányú barázdák vannak kifejlődve.

Az utópotroh rövid, széles, végén kikerekített, külső szegélyén csoportokban elhelyezett apró sörtékkal övedzett, ezenkívül azonban van még egy szintén finom és csoportokban rendeződött sörte sor,

mely az előbbinél bennebb fekszik. Végső karmai símák, íveltek és alapjukon egy mellék karom emelkedik.

Hossza: 0.35—0.39 mm. magossága: 0.23—0.26 mm. fej magossága: 0.08—0.09 mm.

A Szent-Anna tóból azon varietását gyűjtöttem, melynek váza hatszögletű és rhombos terecskével volt fedve, míg a Mohos tóból azt a varietást, melyet Kurz mint Alona tuberculatát új faj gyanánt irt le, azaz azt a varietást, melynek vázán kis tojásdad bemélyedések láthatók.

Alona costata, Sars G. O.

Lynceus quadrangularis. LIÉVIN, Branchiop. d. Umg. v. Danzig. pag. 40. Tab. X. fig. 6—7.

Alona lineata. SCHÖEDLER, Branchiop. d. Umg. v. Berlin. pag. 28.

Alona costata. Sars G. O. Om de i Christ. Omegn. iagtt. Cladoc. pag. 286.

Alona lineata. SCHÖEDLER, Neue Beitr. z. Kenntn. d. Branch. p. 20. Tab. I. fig. 23.

Lynceus costatus. NORMANN and BRADY, Id. m. pag. 25. Tab. XVIII. fig. 2. Tab. XXI. fig. 7.

Alona lineata. MÜLLER P. E., Danmarks Cladoceren. pag. 178. Tab. IV. fig. 3—4.

Alona costata. HELLICH, Die Cladoceren Böhmens, pag. 90. fig. 47.

Alona costata. LUTZ A., Untersuch. üb. d. Cladoc. d. Umg. v. Bern. pag. 44.

Alona costata. LUTZ A., Beob. üb. d. Cladoc. d. Umg. v. Leipzig. pag. 39.

Teste kicsiny, magos, négyszögű, de mellfelé elkeskenyedő. Feje mozdulatlan és rövid orrmányban folytatódik, mely szembetűnően kihegyezett és csaknem a váz alsó szegélyéig nyúlik. Agydúca szeménél kisebb. Szeme a pánczél szegélyéhez közel fekszik. Fekete festenyfoltja a valódi szemnél kisebb s közte s az orrmány csúcsa között épen középen fekszik. Mellső tapogatói az orrmánynál rövidebbek és az oldal tapintósörte csúcsokhoz közel fekszik. A végső tapintósörték közül Hellich állítása szerint kettő hosszabb a többinél, én azonban e különbséget nem észleltem a vizsgált példányoknál. Az ágascsapok alapíze finoman sörtézett s a külső utolsó végpontján egy rövid kis sörte is emelkedik.

A test váza hosszukó-négyszögű, felül ívelt, alul kissé bemetszett és egyenlő nagyságú sörtékkal fedett. A váz felülete hosszirányú sávokkal díszített, melyek között a szabad tér finoman pontozott.

Az utópotroh rövid, széles, végén elmetszett és kissé kihegyezett; hasi oldala csaknem egyenes és mindkét oldalán egy sor tüskével fedett. Végső karmai símák, íveltek, alapjukon egy-egy mellék karommal.

Hossza: 0.55—0.65 mm., magassága: 0.34—0.38 mm., fej magassága: 0.15—0.17 mm.

A Mohos tóban és a környékén fekvő kisebb tócsákban gyakori alak más Crustaceák társaságában.

Genus. *Camptocercus*, Baird.

Camptocercus rectirostris, Schoedler.

Lynceus macrourus. FISCHER, Branchiop. v. d. Umg. v. St. Petersburg. pag. 168. Tab. VIII. fig. 8. Tab. IX. fig. 1—2.

Camptocercus rectirostris. SCHOEDLER, Neue Beiträge etc. pag. 37. Tab. II. fig. 43. Tab. III. fig. 49—50.

Camptocercus rectirostris. MÜLLER P. E., Danmarks Cladocera, pag. 165. Tab. II. fig. 19. Tab. III. fig. 13.

Lynceus macrourus. FRIČ A., Krustenthiere Böhmens, pag. 241. fig. 48.

Camptocercus rectirostris. KURZ W., Dodekas neuer Cladoceren, pag. 34.

Camptocercus rectirostris. HELLICH, Cladoceren Böhmens, pag. 75. fig. 33. 34.

Teste nagy és hátrafelé elkeskenyedő. Feje kissé öblözött és orrmánya hegyesen végződik. Az agydúc csaknem oly nagy, mint a szem. Fekete festenyfoltja kisebb a szemnél és ehhez közelebb fekszik, mint az orrmány végéhez. A mellső tapogatók hengeresek, gyengén íveltek; oldali tapogató sörtéjük a csúcsához közel fekszik. A csúcs tapintósörtéi közül a két szélső a többinél hosszabb. Ágas tapogatói rövidek, nyúlánkak, külső utolsó ízükön három különböző hosszúságú tollas sörte emelkedik; első és utolsó ízük csúcsán pedig egy-egy kis tövis van.

Testének váza hosszukó-tojásdad, hátul elmetszett. Felső szegélye gyengén ívelt és hátul egy kissé bemetszett. Hátsó szegélye ferdén metszett és alsó, kerekített szegletén 3—4 fűrészfogszerű nyúlványka emelkedik. Alsó szegélye mellső harmadában szembetűnően ívelt, nemkülönben hátsó harmadában is, minek következtében kettősen öblözött. Felületét a második öbölíig finom és hátra felé folyton kisebbedő sörték borítják. A váz külső felületén egymással párhuzamosan finom barázdák vonulnak végig, melyek a váz hátsó harmadában egymással harántbarázdácskák által vannak összekapcsolva, minek következtében kis nyúlt négyszögű terecskék képződnek.

Utópótrohja aránylag rövid, hátsó vége felé szembetűnően kihegyesedik és hátsó szegélyén 15—16 fűrészelt fogacskaival fedett, melyek mellülről hátrafelé növekednek. Ezenkívül azonban van még egy belső fogsor is, hasonló alakú, de kisebb fogacskákból. Végkarmai hosszúak, egyenesek és finom fogacskákkal díszítettek.

Hossza: 1.2—1.8 mm., magossága: 0.65—0.75 mm., fejmagassága: 0.25—0.33 mm.

A Mohos tó környékének pocsolya vizeiből gyűjtöttem, melyekben azonban aránylag ritkának látszik lenni, miután alig pár példányát láttam.

Család. Daphnidae, Sars.

Genus. *Ceriodaphnia*, Dana.

Ceriodaphnia pulchella, Sars G. O.

A Mohos tóban és a környékén fekvő kisebb tócsák vizeiben igen gyakori alak, nagy számban gyűjtöttem.

Genus. *Moina*, Baird.

Moina Bánffy, n. sp.

I. Tábla. 1. 3. 4. 6. ábra.

Caput supine impressione a thorace disjunctum, rostro nullo. Testa capitis supine setis longis flagelliformibus detecta. Testa corporis fere quadrangularis, angulis obtusis; pars postica supine processibus duobus curvatis magnis efficiens. Antennae primi paris mobiles, magnae, ubique ciliatae, in medio seta flagelliformi. Antennae secundi paris modo breves, articulus basalis earum et primus, secun-

dusque ramorum amborum ciliati; articulus ultimus apice setis longis ciliatis, praeterea dentibus curvatis duobus armatus. Abdomen supine processu nullo sed dentibus parvis latere utrinque detecta. Postabdomen ad apicem versus attenuata. Ungues apicales curvati, dentibus parvis armati.

Longit. corp. 0.8—1.15

Feje fölül egy bemetszés által van elválasztva a tortól, ormánya nincs. Fejének váza fölül hosszú, ostoralakú sörtékkel fedett. Testének váza csaknem négyszögletű, szögletei elmetszettek, hátsó része felül két ívelt nagy nyúlványban folytatódik. A mellső tapogatópár mozgatható, nagy, közepén egy ostoralakú sörtével, egész felülete finoman sörtézett. A második tapogatópár aránylag rövid, alap- és ágainak első- és második íze sörtézett; az utolsó íz csúcán hosszú tollas sörték, ezenkívül két kis ívelt fogacska emelkedik. A potroh nyúlványok nélkül, de mindkét oldalán kis fogacskákkal fedett. Az utópotroh vége felé kihegyesedő. A végső karmok íveltek, kis fogacskákkal fegyverzetek.

Testének hossza: 0.8—1.15

Testének váza csaknem négyszögű, átlátszó, alsó csúcsain kerékített. Feje kissé összenyomott, megnyúlt és hengeres, általános alakját tekintve nagyon emlékeztet a *Moina brachyatára*, a homlokon a szem előtt erősebben kiszökell és egy mélyebb bemetszéssel megy át a hátoldalra, melynek közepén gyenge íveltség látható. Hasoldalán közel az első tapogatópár eredetéhez keskeny mélyedés van kifejlődve. A fej a torral mozdulatlan összeköttetésben áll, de a hátoldalon éles bemélyedés által van attól elválasztva. A fejpánczélja egészen síma, különösebb sculpturák rajta nem észlelhetők; legfeljebb az a körülmény, hogy a fejpánczél hátoldali szegélyén meglehetősen hosszú és finom merev, kissé hátrafelé ívelt sörték emelkednek, melyekhez hasonlók más *Moina* fajknál nem észleltettek.

Szeme nagy és nagyobb számú szemlencséből áll, az agydúcshoz meglehetősen közel fekszik. Fekete festenyfoltja hiányzik. Mellső tapogatói nyúlánkok, alapjukon hagymaszerűleg dűzzadtak, általában hengeresek és közepükön vastagabbak, míg végükön kihegyesedők. Mindkét tapogató egész felülete kis, egymást cserépszerűleg borító lemezkével fedett s ezek finoman sörtézettek. A tapogatók közepéről egy-egy hatalmas, ívelt sörte emelkedik. Tapintósörtéik rövidek,

bunkósak, számuk 8—10. Hosszaságuk soha sem éri el a fej hosszát. Az ágastapogatók aránylag rövidek, alapi ízüknek alapján két oldalt egy-egy erős tüske emelkedik, melyek rövid, átlátszó, hengeres nyeleken ülnek. Az íz hosszában eszerépszerűleg kis lemezek vannak kifejlődve s ezek mindenikéről egy-egy finom sörte emelkedik. A két ág alapíze között egy nyeles sörte látható, ezenkívül a külsőnek alapján még egy erős, ívelt tüske is van kifejlődve. Mindkét íz fölületén öt-hat sorban elhelyezett rövid sörte látható, külső felületükön pedig gyéren fekvő erősebb sörték. A külső íz végéről egy erős, ívelt tüske, míg a belsőnek csúcsáról két ízű, tollas sörte ered. A következő két íz egyenlő szerkezetű és alakú, mindkettő finom sörtéssel borított; az utolsó ízek végsúcsáról három tollas, ívelt sörtén kívül még egy hosszabb és egy rövidebb, erős, ívelt tüske is emelkedik.

A test páncélja oly hosszú, mint a milyen magos, hátulsó szegélyének felső csúcsán egy-egy fölfelé irányuló ívelt nyúlvány emelkedik, melyek némileg emlékeztetnek a Daphniák tövisére s az összes többi Moina-fajoknál hiányzanak. A hátulsó szegély egész felületén rövid, tömötten álló és meglehetősen finom tüskécskék által diszített, melyek a hasoldalon hosszabb sörtékbe mennek át. Az egész hasoldal, nem különben a mellső kerekített szög is sörtézett.

Az utópotroh alak tekintetében nagyon emlékeztet a Moina brachyataéra, nem különben a végén előforduló erős tüskék szerkezete és alakjára nézve is. Igen jellemző azonban az, hogy e fajnak utópotrohja hátulsó felében csomócskákban elhelyezett finom sörték által van diszítve, melyek azonban nem az egész felületen vannak elszórva, hanem csak a szegélyen s annak közelében. Végső karmai erősek, ívelték, belső felületük kis sörtéssel szegélyezett. Fark sörtéik aránylag rövidek.

A hím jóval kisebb a nősténynél, de alak tekintetében azzal mindenben megegyezik. Mellső, ölelő tapogatója a Moina brachyata himének megfelelő szervével azonos alakú és szerkezetű. Utópotrohja nyúlánkabb a nőstényénél.

A Mohos tó környékén fekvő kisebb tócsákból gyűjtöttem, melyekben aránylag igen gyakori és Báró Bánffy Ádám tiszteletére neveztem el.

Ezen szép faj némileg emlékeztet a *Moina brachyatára*, de eltér attól fejének szerkezete, sörtézettsége által, nem különben az által is, hogy páncéljának hátsó szegélyén a két ívelt, fölfelé irányuló nyúlvány van kifejlődve, továbbá az által, hogy utópotrohjának hátsó felülete finom, csoportos sörtécskékkal fedett. Ezek oly bélyegek, melyek a leírt fajt úgy az említett, valamint az összes többi *Moina* fajokkal szemben élesen jellemzik.

Család. *Sididae*, Sars.

Genus. *Daphnella*, Baird.

Daphnella brachyura, Lievin.

Sida brachyura. LIÉVIN, Die Branchiop. d. Umg. v. Danzig. pag. 20. Tab. IV. Fig. 3—4.

Daphnella Whingii. BAIRD, The nat. Hist. of the brit. Entom. pag. 109. Tab. XIV. Fig. 1—4.

Sida crystallina. FISCHER, Ueber die in der Umgeb. von St. Petersbourg vorkom. Crust. pag. 190. Tab. I. II.

Sida brachyura. LALLJEBORG, De Crustac. ex ord. tribus etc. pag. 20. Tab. I. Fig. 6. Tab. II. Fig. 1.

Daphnella brachyura. SCHOEDLER, Branchiop. der Umg. von Berlin, pag. 9.

Diaphanosoma Leuchtenbergianum. FISCHER, Ergänz. zu der Abh. über Crust. pag. 4.

Sida brachyura. LEYDIG, Naturg. der Daphniden. pag. 109.

„ „ TÓTH S., A budapesti kandicsfélék, pag. 126. Tab. I. Fig. 2.

Daphnella brachyura. SARS, Norg. Ferskvandskrebsdyr. Cladoc. Ctenop. pag. 44. Tab. II. Fig. 16—24.

Daphnella brandtiana. MÜLLER P. E., Danmarks Cladocera, p. 101.

Sida brachyura. FRIČ, Die Krustenthiere Böhmens, pag. 21. Fig. 31.

Daphnella brachyura. KURZ, Dodekas neuer Cladoceren, pag. 4.

Daphnella brachyura, LUTZ, Untersuch. über d. Cladoc. d. Umgeb. v. Bern. pag. 41.

Daphnella brachyura. MARGÓ, Budapest és környéke állattani tekintetben, pag. 412.

Daphnella brachyura. HELLICH, Die Cladoceren Böhmens, pag. 17.

A Szent-Anna és Mohos tó vizében gyakori alak a Polyphemus társaságában, de aránylag csekély faj számban fordul elő. Hazánkból ez ideig, eltekintve a budapestitől, ez az egyedüli lelethelye, azaz, ez van még eddig kimutatva.

Család. Polyphemidae, Baird.

Genus. Polyphemus, Müller O. Fr.

Polyphemus pediculus, De Geer.

Monoculus pediculus. DE GEER, Mem. Tom. pag. 467. Tab. XXVIII.

Fig. 9—13.

Polyphemus oculus. MÜLLER O. Fr., Entom. pag. 199. Tab. XX.

Fig. 1—5.

Polyphemus pediculus. STRAUS, Mem. pag. 156.

Monoculus polyphemus. JURINE, Histoire d. Monoc. pag. 143. Tab.

XV. Fig. 1—3.

Scalicerus pediculus. KOCH, Crust. pag. 37. Tab. II.

Polyphemus oculus. LIEVIN, Branch. d. Danz. Umg. pag. 43.

Tab. XI. Fig. 4—8.

" stagnorum. FISCHER, Branch. und Entom. pag. 168.

Tab. III. Fig. 1—9.

" pediculus. BAIRD, Brit. Entom. pag. 111. Tab. XVII.

Fig. 1.

" " LILLJEBORG, De Crust. ex ord. tribus. pag.

62. Tab. V. Fig. 3—6.

" oculus. LEYDIG, Naturg. der Daph. pag. 232. Tab.

VIII. Fig. 63. Tab. IX. Fig. 71.

" oculus, pediculus, Kochii. SCHOEDLER, Neu Beitr. pag.

67. Tab. II. Fig. 45. pag. 69, 70.

" pediculus. MÜLLER P. E., Danmarks Cladoc. pag. 200.

Tab. V. Fig. 19—21.

" " LUND, Bidrag etc. pag. 139. Tab. V. Fig.

2. Tab. VIII. Fig. 9—10.

" oculus. FRIG, Krustenthieré Böhmens, p. 247. Fig. 61.

" pediculus. KURZ, Dodekas neuer Cladoceren, pag. 77.

" " LUTZ A., Unters. üb. d. Cladoc. d. Umg.

v. Bern., pag. 45.

" " HELLICH, Cladoceren Böhmens, pag. 114.

Feje megnyúlt, aránylag igen nagy és a tartól mély befűződés által van elválasztva, hátoldala erősen ívelt, közepe táján azonban gyengén öblözött. A torhoz közel fekvő részletén két feltűnőbb domborodás s ezeknek megfelelő mélyedés látható. Homloka kerekített, míg a hasoldalán ott, honnan a mellső, előre irányult tapogatók erednek, erősebben kiszökellő csúcsocska emelkedik, mintegy alapját képezvén a tapogatóknak. A fej hasoldali hátsó részén egy mellső nagyobb és egy hátsó kisebb újj alakú nyúlvány emelkedik, melyek közül az első nagyobb külső oldalán kettősen öblözött, belső oldalán egyenes és finom sörtékkal borított; felületén pedig elszórt sorokban rövid tüskékkel díszített felső ajak. A hátsó kisebb nyúlvány egészen hengeres és csupán végsúcán vannak finom sörték.

Szeme feltűnően nagy, fekete festenyt tartalmaz és nagyszámú lencséből áll. Mellékszeme nincsen. Mellső tapogatói rövidek, mellfelé irányulnak és végükön 5—6 hosszú, ívelt, bunkóban végződő tapintó sörte van. Ágas tapogatói aránylag rövidek és vaskosak; az alapi íz felületén elszórva kis tüskesorok által díszítettek. Az ágak négy ízből állanak, melyek közül legrövidebbek az alapi ízén fekvők s leghosszabbak a végsők. A második íznek csúcán egy, a harmadiknak közepén és csúcán egy-egy s a negyediknek közepén egy, csúcán pedig három hatalmas, kéttagu tollasörte emelkedik.

Törzse hátsó szegélyén szembetűnően kerekített, hasoldalán pedig többé-kevésbé egyenesen metszett. Pánczélya mellül síma, hátul pedig háromszögű vékony lemezekkel ékített. Végtagjai hengeresek, nyúlánkak s mind a négy páron nagyobb számú tollas sörte emelkedik. Legnagyobbak a mellsők, míg az utánok következők fokozatosan kisebbednek. Valamennyinek külső felületéről egy-egy lemezszerű függelék is ered, melyeken 5 hosszú és tollas sörte van; ezenkívül pánczéljokon elszórt sorokban rövid tüskék is láthatók. A három első lábpár három tagú, míg az utolsó csupán egy tagú, rövid, függelék nélkül és csak három erős, de rövid tüskével; felülete azonban finom sörtékkal borított.

Utópotrohja igen rövid és végső karmai egy hengeres taggá nőttek össze, melynek felületén kis fogaeskák vannak elszórva; végén pedig egy nagyobb fogakból álló koszorúból az utópotroh sörték erednek, melyek kissé íveltek, aránylag vastagok, hengeresek és végük felé kis fogaeskákkal díszítettek.

A hím mellső tapogatóinak végén egy hosszú, hegyes ostor emelkedik. Az első láb páron egy kis horog van s ezenkívül két hosszú, fogazott és ívelt sörte. A here vezetékek a végbélnyílás előtt szájadzanak.

E faj hazánkból még eddig teljesen ismeretlen volt, magam is e helyen találtam még eddig csupán. A Mohos tó tócsáiban igen nagy mennyiségben fordul elő, úgy, hogy párszori merítésre száz példányt is gyűjtöttem egyszerre. Színe különböző, leggyakrabban sárgásbarna, de nagy szemének fekete festenyfoltjáról igen jól meg lehet ismerni és más fajoktól megkülönböztetni.

* * *

A két tóban és környékén fekvő tócsákban tehát 10 genusból 17 fajt gyűjtöttem, s így az említett állat körökből összesen 34 genusbba tartozó 42 faj birtokába jutottam, melyek közül különösen jellemző alak a két új faj, továbbá a *Polyphemus pediculus* és *Daphnella brachyura*. Ez a két utóbbi azonban csak Erdély többi részével szemben.

A felsorolt alsóbb rendű állatok gyűjtése és tanulmányozása mellett azonban igyekeztem kiterjeszteni figyelmemet a szárazföldön élő rovarokra is s a mennyire lehetséges volt, azokat is gyűjtöttem. Az összegyűjtött alakok száma, melyeknek tekintélyes részét Nagy Albert okl. tanárjelölt úr fáradozásainak köszönhetem, körülbelül 150 genusra tehető, ezeknek felsorolását azonban, miután jelenben a pontos meghatározásokra szükséges segédeszközök rendelkezésemre nem állanak, kénytelen vagyok más alkalomra elhalasztani.

Kolozsvár, 1883. márt. 10.

Ábrák magyarázata.

1. ábr. *Moina Bánffy* n. sp. oldalról nézve. Hartn. IV. 6. után.
2. „ *Pleuroxus tusnadiensis* n. sp. utópötrohja, oldalról nézve. Hartn. IV. 7. ut.
3. „ *Moina Bánffy* n. sp. első tapogatója, oldalról nézve. Hartn. IV. 7. ut.
4. „ Ugyanannak utópötrohja oldalról nézve. Hartn. IV. 7. ut.
5. „ *Pleuroxus tusnadiensis*, oldalról nézve. Hartn. IV. 7. ut.
6. „ *Moina Bánffy* páncéljának hátsó szegélye. Hartn. IV. 7. ut.